

BECAUSE **I** am a
Girl

**Utbildningsmaterial
om flickors rättigheter**

INNEHÅLL

Sid 4 Så här använder du materialet

Sid 5 Om övningarna
Att leda grupper

Sid 6 TEMA 1: Flickors rättigheter

Sid 12 TEMA 2: Barnäktenskap

Sid 16 TEMA 3: Rätten till utbildning

Utbilda varje flicka!

Världen över utsätts flickor för dubbel diskriminering, både på grund av sin ålder och för att de är flickor. Diskriminering av flickor är en av grundorsakerna till fattigdom i världen. Om flickor får tillgång till sina rättigheter gynnas hela samhället.

Ett av de mest effektiva sätten att stärka flickors rättigheter är att ge dem möjlighet att gå ut grundskolan. Därför har Plan inlett en världsomspännande kampanj för flickors rättigheter, Because I am a girl. I kampanjen arbetar vi med insatser för flickor, med jämställdhetsfrågor tillsammans med både flickor och pojkar samt med påverkansarbete för att nå politiska och sociala förändringar som gynnar både pojkar och flickor världen över.

Utbildningsmaterialet

Detta utbildningsmaterial är framtaget för att sprida kunskap om flickors rättigheter. Du som leder passet behöver inte ha specialkunskaper om ämnena sedan tidigare, men om du vill lära dig mer finns fördjupande faktablad att hämta på plansverige.org/flicka.

Materialet är framtaget av Amphi produktion i samarbete med Plan Sverige. Vår förhoppning är att du som använder det ska finna det intressant och lättanvänt. Vi tar gärna emot feedback och tankar om materialet.

Stort lycka till med ditt viktiga uppdrag att utbilda och engagera unga människor!

Plan Sverige

Så här använder du materialet

Det här materialet är framtaget för att kunna användas av engagerade ungdomar, ledare och lärare. Syftet är att ge deltagarna möjlighet att känna engagemang och identifikation med flickor i världen och att fungera som en ögonöppnare för andras livssituationer. Materialet är skapat för en grupp på mellan 10–30 personer och kan användas exempelvis i klassrummet, på scoutgården, i den ideella organisationen, studiecirkeln eller kanske på en temadag.

Materialet är uppdelat i tre olika kapitel och är skrivet för att det ska vara lätt att sätta igång arbetet och lätt att förstå upplägget för en träff. Varje övning tar mellan 10 och 20 minuter beroende på gruppens storlek och hur pratsamma deltagarna är. På en timme hinner du:

- berätta om temat utifrån inledningstexten
- läsa temats fallbeskrivning¹
- samtala utifrån diskussionsfrågorna
- göra minst en övning samt
- titta på hur deltagarna kan gå vidare om de vill engagera sig mer.

Men stressa inte! Om din grupp har fått igång ett bra samtal kring diskussionsfrågorna är det bättre att låta diskussionerna fortsätta än att bryta för att göra en övning. Anpassa dig till vad gruppen verkar behöva och uppskatta. Eftersom det är stora frågor som tas upp i materialet finns det möjlighet för dig som ledare eller för deltagarna att utöver övningarna i materialet skapa utblickar och fördjupningar kring det som ni tycker är mest intressant.

¹ Fallbeskrivningarna bygger på riktiga berättelser, men är något fingerade.

Om övningarna

Associationsövningar är till för att undersöka vad ett begrepp betyder och koppla samman ord med känslor, situationer och konsekvenser. Associationsövningar kan vara bra att inleda med för att skapa en gemensam definition av det tema ni ska prata om.

Dramaövningar är roliga och inte alls så utmanande och svåra som de ibland beskrivs som. Det behövs inga speciella förberedelser och ingen som deltar behöver tidigare ha jobbat med drama eller teater. Dramaövningar är bra för att koppla kunskap till händelser och erfarenheter och skapar en möjlighet att testa och öva på nya sätt att agera i olika situationer.

Samtalsövningar sker ofta i mindre grupp och syftar till att prata igenom de ofta svåra frågor som kommer upp i diskussioner om utvecklingsfrågor och flickors rättigheter.

Att leda grupper

Att leda en grupp i övningar och diskussioner kan ibland vara utmanande. Det är viktigt att du som leder gruppen ställer rimliga krav och förväntningar på hur mycket ni ska hinna vid varje träff och vilka resultat ni ska uppnå. Ett sätt att hjälpa sig själv att inte ställa för höga krav är att sätta upp ett enkelt och tydligt mål för varje träff. Dessa mål får gärna handla om hur gruppen fungerar och trivs ihop. Ett exempel på ett sådant mål kan vara att alla i gruppen ska ha sagt någonting under träffen. Ett annat kan vara att alla deltagare har lärt sig en ny sak.

TEMA 1: Flickors rättigheter

Om flickors rättigheter

Flickor och pojkar ska, precis som män och kvinnor, ha samma rätt till liv och frihet, utbildning, hälsa, skydd och möjlighet att bestämma över sina liv. Ändå ser vi exempel på hur kvinnor och flickor generellt sett har mindre makt över sina liv överallt i världen. Till exempel kan lagstiftning hindra kvinnor från att äga land och andra typer av egendom, vilket är fallet i nästan alla afrikanska länder och i hälften av alla länder i Asien.

Flickor utsätts för diskriminering (det betyder att det görs skillnad på människor utifrån till exempel kön, etnicitet eller ålder) både för att de är kvinnor och för att de är unga. Fattigdom kan öka risken för flickor att bli utsatta för diskriminering, till exempel prioriterar fattiga familjer oftare söners utbildning framför döttrars då döttrarna många gånger ska giftas bort eller inte anses behöva lika många år i skolan.

Om flickors rättigheter uppfylls och flickorna får tillgång till utbildning, hälso- och sjukvård och har möjlighet att påverka sitt liv så gynnas hela samhället. Att minska ojämlikheten är alltså bra för alla.

Tre fakta

- Flickor utsätts för dubbel diskriminering – både utifrån kön och ålder.
- Diskriminering av flickor är en av grundorsakerna till fattigdom i världen.
- Om flickors rättigheter stärks, gynnas hela samhället.

Elham i Egypten

24-åriga Elham bor med sin mamma och sina syskon i slumområdet Khairalla i sydvästra Kairo. Här går de flesta barnen bara 6 år i skolan och många av flickorna giftas bort i de yngre tonåren. Elham gick i skolan tills hon var 12 år, sen tyckte hennes pappa att hon skulle gifta sig. Men Elham, som sett hur hennes mamma lidit av att inte ha en utbildning, protesterade och ville absolut inte gifta sig.

Hon insisterade på att få fortsätta i skolan, vilket ledde till en konflikt med hennes pappa och de andra manliga släktingarna. Vändpunkten kom när Elhams pappa dog. Elhams mamma ställde sig då på hennes sida och ville att hon skulle fortsätta utbilda sig vilket till slut ledde till att även släkten bestämde sig för att ge henne en chans. Överenskommelsen är att om hon misslyckas med att ta en examen blir hon tvungen att flytta till södra Egypten och gifta sig.

Gruppen sätter sig tre och tre och diskuterar utifrån frågorna. Återsamla gruppen och lyft några reflektioner, gärna en från varje grupp. Fråga också om det kom upp andra ämnen i diskussionen.

- Hur tror du att hotet om att flytta till södra Egypten och gifta sig om studierna misslyckas påverkar Elham under studietiden?
- Vem eller vilka hade kunnat hjälpa Elham i konflikten med pappan och släktingarna? Vilken information tror du hade kunnat göra att pappan och släktingarna hade ändrat sig angående Elhams utbildning?
- Hur känns det att vara i konflikt med sin familj?

Övning 1

Association om diskriminering

Syftet med den här övningen är att undersöka begreppet diskriminering och fundera på i vilka sammanhang, hur och av vilka personer vi kan diskrimineras.

Sitt tillsammans framför en whiteboard-tavla. Skriv upp ordet diskriminering på tavlan och associera fritt kring begreppet. Ledaren skriver upp alla ord som kommer upp på tavlan. Diskutera tillsammans kring situationer, personer, platser och konsekvenser som kan höra till begreppet.

Använd dessa hjälpfrågor för att fördjupa och förklara associationerna:

- Hur tänker du då? På vilket sätt? I vilka situationer?
- Vem är det som diskrimineras?
- Hur känns det?

I slutet av övningen läser ledaren upp orden från associationen. Diskutera tillsammans vilka känslor ni får av att höra orden läsas upp. Avsluta med att sitta två och två och prata om i vilka situationer ni kan uppleva er diskriminerade av andra. Lyft upp två eller tre tankar i helgrupp.

Övning 2

Lillasyster

Syftet med övningen är att tänka kring vilka olika sätt flickor utsätts för diskriminering.

Sitt i smågrupper om tre personer. Uppgiften är att fundera på livssituationen för Elhams lillasyster.

Kom tillsammans på tre situationer där Elhams lillasyster kan bli utsatt för diskriminering: en situation från hemmet, en från skolan och en på fritiden. Nästa steg är att fundera på en handling som skulle kunna förhindra diskrimineringen, och vem som har möjlighet att göra den handlingen.

Skriv ner era exempel, er handling och den person som kan utföra handlingen i en tabell i gruppen. Se exempel här:

Situation	Förhindrande handling	Person
Lillasyster måste göra mer hushållsarbete än hennes bröder	Rättvisare fördelning av hushållssysslor	Mamma eller pappa
Killar får svara på fler frågor än tjejerna i klassrummet	Jämn fördelning av taltiden under lektion	Läraren
Lillasyster får inte spela fotboll, det är bara killar som får vara med i laget	Ett lag med både killar och tjejer/ett lag för tjejer	Tränaren, föräldrar

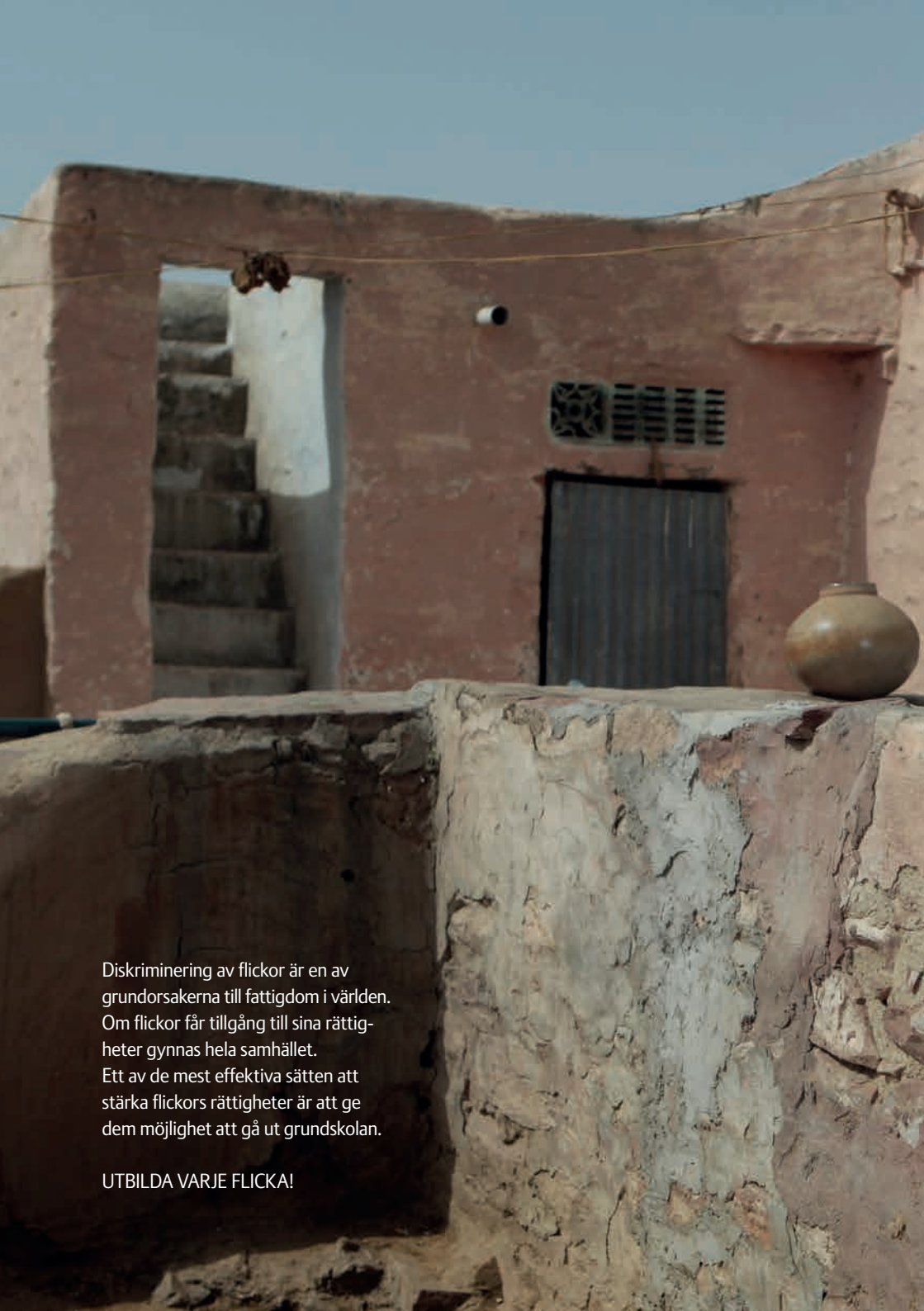
Varje deltagare sitter sedan för sig själv med varsitt papper och en penna. Uppgiften är nu att föreställa sig en egen lillasyster; vad hon heter, hur gammal hon är och vad hon gillar att göra på fritiden. Gör en likadan tabell för denna lillasyster.

När alla har skrivit om sina systrar sätter sig deltagarna två och två och berättar för varandra om sina systrar och den diskriminering de utsätts för.

När alla har fått berätta om sin lillasyster återsamlas gruppen. Fundera tillsammans på vilka likheter och skillnader som finns i den diskriminering som era lillasystrar och Elhams lillasyster utsätts för. Finns det likheter eller skillnader i vilka handlingar som kan stoppa eller förhindra diskriminering? Vilka är det som har makt och möjlighet att förändra diskriminerande situationer?

Hur går du vidare?

- Läs mer om hur du kan engagera dig på Plans hemsida: plansverige.org/engageradig
- Läs mer om Plans arbete för flickors rättigheter: plansverige.org/flicka
- Fundera på hur ni delar upp hushållsarbetet hemma, utifrån kön. Om du upptäcker att det är orättvist, föreslå en jämnare fördelning!

Diskriminering av flickor är en av grundorsakerna till fattigdom i världen. Om flickor får tillgång till sina rättigheter gynnas hela samhället. Ett av de mest effektiva sätten att stärka flickors rättigheter är att ge dem möjlighet att gå ut grundskolan.

UTBILDA VARJE FLICKA!

TEMA 2: Barnäktenskap

Om barnäktenskap

Barnäktenskap är vanligt i många länder i världen. Det är framförallt flickor som gifts bort som barn, ofta till män som kan vara ganska mycket äldre. Varje dag gifts uppskattningsvis 25 000 flickor bort. I Niger är över 75 procent av alla flickor gifta innan de fyller 18 år. I Bangladesh är 60 procent gifta innan de fyller 18 år. En av de vanligaste orsakerna till barnäktenskap är fattigdom och uppfattningen att framför allt flickor får det bättre ekonomiskt och socialt om de gifts bort. Men nackdelarna med att giftas bort tidigt är många.

För flickor leder barnäktenskap ofta till tidigt barnafödande. Det kan medföra stora risker för flickor att föda barn vid låg ålder – för flickor i åldrarna 10 till 14 år är risken att dö under graviditet eller förlossning fem gånger större än bland kvinnor i åldrarna 20 till 24 år. Det beror på att deras kroppar ännu inte utvecklats färdigt och därför är risken stor för komplikationer under eller efter graviditeten. Barnäktenskap gör också att flickorna utsätts för högre risk för HIV-infektion, därför att en ung flicka enklare smittas vid samlag och för att en äldre make ofta redan haft flera andra förhållanden och kan vara smittad då äktenskapet ingås.

Flickor som ingår i barnäktenskap lämnar ofta skolan, vilket ökar risken för fattigdom. Dessutom förlorar de sina barn- och ungdomsår. Gifta flickor förväntas också ha sex med sin make och på så sätt förlorar de också makten över sin kropp.

Barnäktenskap fråntar flickor rätten att påverka sina egna liv och får konsekvenser för familjen och hela samhället. Att flickor är utbildade, oförberedda på sin roll som föräldrar och inte har möjlighet att bidra till samhället gör att samhällets utveckling avstannar eller går långsammare.

Tre fakta

- Flickor som ingår barnäktenskap tvingas ofta sluta skolan och riskerar att förbli fattiga.
- Flickor i barnäktenskap kan sällan bestämma över sin egen kropp och sexualitet.
- Barnäktenskap är en starkt bidragande orsak till att den vanligaste dödsorsaken bland flickor mellan 15 och 19 år är graviditetsrelaterad. En flicka under 15 år löper fem gånger högre risk att dö i barnsäng än en kvinna över 20 år. Om färre flickor giftas bort minskar spädbarns- och mödradödligheten.

Nargis i Bangladesh

Nargis bor i Bangladesh och är 19 år. Hon brukade, när hon var yngre, drömma om att i framtiden arbeta som lärare. Nu har hon själv två barn och har varit tvungen att tänka om kring sitt liv och sina drömmar. Som många flickor i Bangladesh giftes hon bort som 16-åring, med en äldre man, trots att barnäktenskap är olagligt.

Nargis berättar att det inte fanns något utrymme för henne att säga nej till äktenskapet. Detta trots att det ledde till att hon fick sluta skolan och fick barn som väldigt ung, något som ofta är hälsofarligt både för mamman och barnet. Nargis fick också i och med äktenskapet börja sköta allt hushållsarbete hos sin svärfar. Nargis pappa ångrar idag att han gifte bort Nargis och kommer inte göra det med Nargis systrar förrän de är 18 år. Han säger att han nu kan se att han förstört chanserna för Nargis att få utbildning samt att han riskerat hennes hälsa.

Gruppen sätter sig tre och tre och diskuterar utifrån frågorna. Återsamla gruppen och lyft några reflektioner, gärna en från varje grupp. Fråga också om det kom upp andra ämnen i diskussionen.

- Hur skulle Nargis kunna få tillgång till utbildning och förändring i sitt liv idag?
- Vad tänker du hade kunnat få Nargis pappa att inte gifta bort Nargis?
- Har du någon gång haft en dröm som du tvingats ge upp på grund av omständigheter du inte kunde styra över?

Övning 1

Association om tvång

Syftet med den här övningen är att undersöka begreppet tvång och vad tvång kan skapa för känslor och få för konsekvenser.

Sitt tillsammans framför en whiteboard-tavla. Skriv upp ordet tvång på tavlan och associera fritt kring begreppet. Ledaren skriver upp alla ord som kommer upp på tavlan. Diskutera tillsammans kring situationer, personer, platser och konsekvenser som kan höra till begreppet.

Använd dessa hjälpfrågor för att fördjupa och förklara associationerna:

- Hur tänker du då?
- På vilket sätt?
- I vilka situationer?
- Vem är det som tvingar?
- Hur känns det?

I slutet av övningen läser ledaren upp orden från associationen. Diskutera tillsammans vilka känslor ni får av att höra orden läsas upp. Avsluta med att sitta två och två och prata om Nargis och hennes pappa från fallbeskrivningen. I vilka situationer blir Nargis tvingad att göra saker hon inte vill? Vad tvingas hon göra? Vilka är det som tvingar henne? Vilka tror ni att Nargis pappa upplever sig tvingad av? När har ni själva känt er tvingade att göra saker ni inte velat?

Övning 2

Utfrågning

Syftet med den här övningen är att fördjupa förståelsen för Nargis och hennes utsatthet.

Sitt två och två. Turas om att låtsas vara antingen Nargis eller Nargis pappa. Den som inte låtsas vara en av karaktärerna ska vara intervjuare. Det gör inget att du inte vet vad den riktiga Nargis eller hennes pappa skulle ha svarat, meningen med övningen är att du skall försöka föreställa dig med hjälp av fantasin hur karaktärerna känner och tänker.

Börja med Nargis pappa. Intervjuaren ställer följande frågor till pappan och lyssnar till svaren:

- Varför gifte du bort Nargis?
- Tänkte du på hur det kändes för Nargis att bli bortgift som barn?
- Vad var det som fick dig att ångra dig?

Sedan får intervjuaren spela Nargis. Den andra deltagaren ställer följande frågor till Nargis och lyssnar till svaren:

- Vilken del av ditt liv känns viktigast att förändra just nu?
- Vad kan din pappa göra för att din situation ska bli bättre?

Återsamlas i helgrupp och jämför svaren från olika Nargis och pappor. Vad tror ni är det viktigaste för att förhindra barnäktenskap i världen?

Hur går du vidare?

- Läs mer om hur du kan engagera dig mot barnäktenskap på Plans hemsida: plansverige.org/engageradig
- Läs mer på Plans hemsida om barnäktenskap: plansverige.org/flicka
- Berätta för tre personer om barnäktenskap och hur vanligt det är.

TEMA 3:

Rätten till utbildning

Om rätten till utbildning

Allt fler barn i världen går i skolan. 2008 var 89 procent av världens barn inskrivna i grundskolan, och allt fler av dem är flickor. Men trots att fler flickor i dag börjar i grundskolan så är det färre flickor än pojkar som går vidare till högstadiet och gymnasiet, framför allt i Afrika söder om Sahara och i vissa delar av Asien.

När fattiga familjer inte har råd att skicka alla sina barn till skolan prioriteras ofta pojkarnas utbildning. Flickor förväntas också utföra mycket hushållsarbete som många gånger inte går att kombinera med skolgång.

Skolmiljön, sexuellt och fysiskt våld (med både elever och lärare som förövare), samt mobbing kan också göra att flickor presterar sämre eller hoppar av i förtid. Skolan är inte alltid anpassad efter flickors behov. Många flickor kommer inte till skolan de dagar de har mens eftersom de inte har tillgång till separata toaletter och mensskydd.

Utbildning är en förutsättning för att minska fattigdomen i världen. När flickors rätt till utbildning tillgodoses får det många positiva effekter. Flickor som gått längre i skolan har lättare att försörja sig när de blir vuxna och kan på så sätt bidra ekonomiskt till sin familj och i sitt samhälle. De gifter sig också senare, får färre barn och risken att de blir smittade av hiv minskar.

Tre fakta

- Flickor går inte lika länge eller lika ofta i skolan som pojkar.
- Om fler flickor får utbildning, kommer samhället snabbare ur fattigdomen.
- Sexuellt våld i skolan är ett hinder för flickors skolgång.

Jacqueline i Burkina Faso

Jacqueline är 12 år och bor i Burkina Faso. Jacqueline slutade skolan efter det att hon på olika sätt utsatts för våld i skolan. Hon berättar om en av de händelser som gjorde att hon slutade. Händelsen skedde när hon gick i andra klass och en dag kom för sent till skolan. Läraren bad henne då komma in i klassrummet och ställa sig på knä. Han ställde sig bakom Jacqueline och började piska henne, bland annat träffade piskslagen hennes öga. Efter misshandeln svullnade ögat upp och blev rödare och rödare och Jacqueline var till slut tvungen att åka till sjukhuset. Misshandeln gjorde att Jacqueline förlorade synen på ögat för alltid och att hon kände sig så otrygg i skolan att hon valde att hoppa av.

Gruppen sätter sig tre och tre och diskuterar utifrån frågorna. Återsamla gruppen och lyft några reflektioner, gärna en från varje grupp. Fråga också om det kom upp andra ämnen i diskussionen.

- Hur skulle det kännas att bli slagen av en lärare?
- Hur tror du att det kändes för Jacquelines klasskamrater när hon utsattes för våld?
- Känner du dig trygg i din skolmiljö? Vad påverkar om du känner dig trygg eller otrygg?

Övning 1

Association om våld

Syftet med den här övningen är att undersöka begreppet våld och fundera på vilka handlingar som kan anses vara våldshandlingar.

Sitt tillsammans framför en whiteboard-tavla. Skriv upp ordet våld på tavlan och associera fritt tillsammans kring begreppet. Ledaren skriver upp alla ord som kommer upp på tavlan. Diskutera tillsammans kring sammanhang, personer, platser och konsekvenser som kan vara kopplade till begreppet.

När det har kommit upp associationer kring konkreta handlingar, personer och platser som ryms i begreppet kan ledaren fråga efter associationer kring känslor och konsekvenser av våld.

Ledaren läser i slutet av övningen upp orden från associationen. Diskutera tillsammans vilka känslor ni får av att höra orden läsas upp.

Avsluta med att sitta två och två och prata om våld i skolan. Vilka olika typer av våldshandlingar kan förekomma i skolan? Vilka personer tror ni särskilt riskerar att utsättas för våld? Finns det skillnader i vilken typ av våld som flickor respektive pojkar utsätts för? Vem utför våldet och var? Vad kan du göra om du ser eller blir utsatt för våld? Vad kan dina lärare göra? Vad kan skolan göra? Vart kan du vända dig om du inte får hjälp?

Övning 2

Din egen skola

Syftet med den här övningen är att fundera på hur skolmiljön kan skilja sig åt för pojkar och flickor, samt i olika delar av världen.

Sitt tillsammans framför en tavla. Skriv upp orden lokaler samt bemötande och trygghet på tavlan. Börja med att fundera på din egen skolas lokaler. Är lokalerna lika fungerande för både tjejer och killar? Finns det några rum eller platser dit endast pojkar eller endast flickor har tillträde? Skriv upp vilka eventuella brister som du kan hitta i din egen skola på tavlan. Ett exempel kan vara att det nästan bara är killar som spelar biljard i uppehållsrummet.

Fundera sedan kring skolpersonalens bemötande och tryggheten på skolan. Behandlas flickor och pojkar olika av lärare och annan personal? På vilket sätt? Finns det vissa platser som är extra otrygga? Skriv upp vilka eventuella brister som du kan hitta i din egen skola på tavlan.

När ni gått igenom de två kategorierna kan gruppen delas in i mindre grupper. Titta på det ni skrivit på tavlan och fundera på hur det ser ut på Jacquelines skola. Tror ni att samma brister finns där eller finns det andra problem kopplade till lokaler samt bemötande och trygghet som inte finns på er skola? Vilka förbättringar hade kunnat göras för att Jacqueline skulle ha känt sig trygg i skolan igen?

Hur går du vidare?

- Gå med i en Plan-grupp och engagera dig: plansverige.org/engageradig
- Läs på Plans hemsida om arbetet för att göra skolor runt om i världen tryggare: plansverige.org/lwf
- Läs din skolas likabehandlingsplan.

www.plansverige.org

Telefon: 08-58 77 55 00 Fax: 08-58 77 55 10